

**Sborník příspěvků
XXXI. výroční konference
České asociace pedagogického výzkumu**

**PEDAGOGICKÝ VÝZKUM
A PROMĚNY VZDĚLÁVÁNÍ**

**Univerzita Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem
5.–7. září 2023**

**Sborník příspěvků
XXXI. výroční konference
České asociace pedagogického výzkumu**

**PEDAGOGICKÝ VÝZKUM
A PROMĚNY VZDĚLÁVÁNÍ**

**Masarykova univerzita
Brno 2023**

Editoři: Roman Švaříček, Hana Voňková

Recenzenti: Cyril Brom
Karla Brücknerová
Dana Kasperová
Roman Kroufek
Jiří Mareš
Milada Rabušicová
Jan Slavík
Jana Straková
Klára Šedová
Pavel Tlustý

Sborník je vydáván s podporou dotace Akademie věd České republiky pro oborové vědecké společnosti sdružené v Radě vědeckých společností, z. s., rozhodnutí čj. AVCR 2269/2023 a s podporou České asociace pedagogického výzkumu, z. s.

Kniha je šířená pod licencí
CC BY-NC-ND 4.0 Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0

© 2023 Česká asociace pedagogického výzkumu, Masarykova univerzita

ISBN 978-80-280-0359-3

OBSAH

EDITORIAL	11
-----------------	----

SEKCE 1

Teorie a metody v pedagogických vědách.....	14
--	-----------

METODOLOGICKÉ VÝZVY A VĚCNÁ ZJIŠTĚNÍ KOMPARATIVNÍ PEDAGOGIKY V KVAZISTÁTECH: PŘÍPAD ABCHÁZIE.....	15
--	----

ŽÁKOVSKÉ NADHODNOCOVÁNÍ VLASTNÍCH ZNALOSTÍ VE VZTAHU K PŘÍLIŠNÉ PŘÍSNOSTI UČITELŮ: VYUŽITÍ METODY IDENTIFIKACE NADHODNOCOVÁNÍ VLASTNÍCH ZNALOSTÍ.....	18
---	----

SPEEDING VE STUDENTSKÉM DOTAZNÍKU PISA 2018: PŘÍPAD ŽÁKŮ PRAŽSKÝCH ZÁKLADNÍCH ŠKOL	21
---	----

EVALUACE VYUŽITÍ PICO RÁMCE VE STUDIÍCH PUBLIKOVANÝCH V OBLASTI PEDAGOGIKY: PRŮŘEZOVÁ META-STUDIE	24
--	----

SEKCE 2

Učitelé a jejich vzdělávání, učení a rozvoj	28
--	-----------

PRACOVNÍ SCHOPNOST UČITELŮ: NOVÝ NÁSTROJ PRO MĚŘENÍ KONSTRUKTU A VZTAH SE SYNDROMEM VYHOŘENÍ.....	29
--	----

„POTŘEBUJEME MLADOU KREV“ ANEB JAK SI VEDENÍ ŠKOL VYBÍRÁ NOVÉ UČITELE.....	33
---	----

ZMĚNY V SOCIÁLNÍM KLIMATU UČITELSKÝCH SBORŮ ZÁKLADNÍCH A STŘEDNÍCH ŠKOL	37
--	----

PROMĚNA STUDENTA UČITELSTVÍ V UČITELE.....	40
--	----

SEKCE 3

Studenti učitelství.....	43
AKČNÍ VÝZKUMY STUDENTŮ V PŘÍPRAVNÉM VZDĚLÁVÁNÍ UČITELŮ ANGLICKÉHO JAZYKA.....	44
EMOČNÍ INTELIGENCE STUDENTEK/Ů UČITELSTVÍ PRO MŠ A 1. ST. ZŠ.....	48
PŘÍPRAVA BUDOUCÍCH UČITELŮ NA FP TUL POHLEDEM STATISTIKA	52
STRES STUDENTŮ UČITELSTVÍ PŘI STÁTNÍCH ZÁVĚREČNÝCH ZKOUŠKÁCH.....	55
ANALÝZA PEDAGOGICKÉ REFLEXE VZDĚLÁVÁNÍ V IMERZIVNÍ VIRTUÁLNÍ REALITĚ.....	59
VÝUKA NEROVNOSTÍ V BAKALÁŘSKÝCH STUDIJNÍCH PROGRAMECH SOCIÁLNÍ PEDAGOGIKY.....	62
PROPOJENÍ TEORIE A PRAXE Z POHLEDU STUDENTŮ UČITELSTVÍ 1. STUPNĚ ZŠ	66
PERCEPCE SEBEHODNOCENÍ U BUDOUCÍCH UČITELŮ A JEJICH VZDĚLAVATELŮ: SOULAD NEBO ROZPORY?.....	70
BUDOUCÍ UČITELÉ CIZÍCH JAZYKŮ A JEJICH VNÍMÁNÍ SEBEHODNOCENÍ UČÍCÍCH SE	74
TYPOLOGIE STUDENTŮ UČITELSTVÍ	78

SEKCE 4

Procesy a výsledky výchovy a vzdělávání	82
MOTIVY STUDENTŮ VYSOKÉ ŠKOLY PRO KOMUNIKACI VE VÝUCE ANGLICKÉHO JAZYKA.....	83

DOSTUPNOST A BARIÉRY VYSOKOŠKOLSKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ PRO STUDENTY SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI A STUDENTY Z MARGINALIZOVANÝCH SKUPIN V NEPÁLU.....	87
MODELÝ SPOLUPRÁCE ZAČÍNÁJÍCÍCH UČITELŮ A ASISTENTŮ PEDAGOGA.....	90
JE INKLUZIVNÍ VZDĚLÁVÁNÍ OPRAVDU PRO VŠECHNY ŽÁKY?.....	93
ŠKOLNÍ SPECIÁLNÍ PEDAGOG A JEHO POHLED NA INKLUZIVNÍ VZDĚLÁVÁNÍ.....	97
KVALITATIVNÍ VÝZKUMNÁ SONDA: ZKUŠENOSTI ŽÁKŮ S VÝUKOU VE VÝKONOVÝCH SKUPINÁCH.....	101
VÝUKA V DIFERENCOVANÝCH SKUPINÁCH NA ZŠ Z HLEDISKA SPRAVEDLIVOSTI.....	105
VYUŽITÍ METODY SNOEZELEN V MATEŘSKÉ ŠKOLE U DĚTÍ SE SPECIÁLNÍMI VZDĚLÁVACÍMI POTŘEBAMI	109
BEZPEČNOST A OCHRANA ZDRAVÍ DĚTÍ PŘEDŠKOLNÍHO A MLADŠÍHO ŠKOLNÍHO VĚKU POHLEDEM RODIČŮ	113
BUDOVÁNÍ VZTAHU S OHROŽENÝMI DĚTMI V EDUKAČNÍCH A REEDUKAČNÍCH PROCESECH.....	117
SOUČASNÉ POHLEDY NA KATEGORII POHODA (WELL-BEING) V PEDAGOGICE A PEDAGOGICKÉ PSYCHOLOGII	121
KLIMATICKÉ VZDĚLÁVÁNÍ: VZTAH ŽÁKOVSKÉHO SEBEHODNOCENÍ, ZNALOSTÍ, POSTOJŮ A CHOVÁNÍ.....	125
PROSTOROVÁ DIFERENCIACE VÝSLEDKŮ ZEMĚPISNÉ OLYMPIÁDY JAKO SOUTĚŽE PRO ŽÁKY NADANÉ V GEOGRAFII	129
UNDERSTANDING SUCCESS IN THE CAREERS OF FEMALE ACADEMICS	132
VOJENSKÁ PEDAGOGIKA: PŘEHLEDOVÁ STUDIE	135

PŘEDSTAVY PŘEDNÍCH FYZIKŮ O KURIKULU FYZIKY V SOUVISLOSTI S RŮZNÝMI ORIENTACEMI KURIKULA	139
TRANSFORMACE OBSAHU VE ŠKOLNÍ TŘÍDĚ: VLIV DETAILŮ VÝUKY NA STRUKTURACI ŽÁKOVSKÉ ZKUŠENOSTI AKTIVNÍM OBSAHEM	142
ICT VE VÝUCE CHEMIE NA DRUHÉM STUPNI ZŠ.....	146
JAK ŽÁCI ODHADUJÍ VÝZNAM NOVÝCH SLOV VE VÝUCE NĚMČINY?	150
VÝVOJ RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ ŽÁKŮ A JEHO PREVENCE NA ZŠ V DOBĚ DISTANČNÍ VÝUKY BĚHEM PANDEMIE COVID-19.....	154
MOŽNOSTI VZDĚLÁVÁNÍ DVOULETÝCH DĚTÍ V MATEŘSKÝCH ŠKOLÁCH Z PERSPEKTIVY UČITELŮ	158
DVAKRÁT IZOLOVANÍ: STUDENTI PRVNÍ GENERACE BĚHEM ONLINE INTEGRACE DO STUDIA NA VYSOKÉ ŠKOLE.....	162
OPAKOVANÝ NEÚSPĚCH U MATURETY JAKO SLEPÉ MÍSTO NA MAPĚ VZDĚLÁVACÍ POLITIKY: VYBRANÉ INDIVIDUÁLNÍ A SOCIÁLNÍ ASPEKTY OVLIVŇUJÍCÍ SNAHU O DOSAŽENÍ MATURETY	166

SEKCE 5

Teorie a praxe fungování výchovných a vzdělávacích institucí	170
ÚSPĚŠNÉ VENKOVSKÉ ŠKOLY NA LOKÁLNÍM „TRHU“: ROZŠÍŘENÁ TYPOLOGIE.....	171
PŘEDČASNÉ ODKHODY ZE ZÁKLADNÍCH A STŘEDNÍCH ŠKOL POHLEDEM PEDAGOGICKÝCH A PORADENSKÝCH PRACOVNÍKŮ	175
PODNĚTY PRO ROZVOJ ŠKOLY: ZKUŠENOST NEÚSPĚŠNÝCH MATURANTŮ SE STŘEDNÍ ŠKOLOU	179
PEDAGOGIKA RANÉHO VĚKU? VHLEDY DO SOUČASNÉ PODOBY RANÉ VÝCHOVY A PÉČE O DĚTI VE VĚKU DO TŘÍ LET V ČR.....	183

ŠKOLNÍ ROK JAKO KAŽDÝ JINÝ? PŘÍPADOVÁ STUDIE ŘÍZENÍ VZDĚLÁVÁNÍ V PANDEMII VE ŠKOLNÍM ROCE 2021/2022.....	186
REFORMA MATURITNÍ ZKOUŠKY NA STŘEDNÍCH PRŮMYSLOVÝCH ŠKOLÁCH V ČESKOSLOVENSKU V LETECH 1954–1958.....	190
VZDĚLÁNÍ, IDEOLOGIE A REFORMA SPOLEČNOSTI – ZA „NOVÉ“ POLYTECHNICKÉ VZDĚLÁVÁNÍ V ČESKOSLOVENSKU.....	193
SPOLUPRÁCE STŘEDNÍCH ODBORNÝCH ŠKOL A ZAMĚSTNAVATELŮ	197
TEACHING CZECH AS A HERITAGE LANGUAGE AT A COMPLEMENTARY SCHOOL IN THE UK: PROFESSIONAL PRACTICE AND IDENTITY	201
STÍNOVÉ VZDĚLÁVÁNÍ VE SVĚTĚ – GLOBÁLNÍ POHLEDY A LOKÁLNÍ KONTEXTY	205
RODIČE A ŠKOLA – SOUKROMÉ DOUČOVÁNÍ JAKO INDIKÁTOR „NEPARTNERSKÉHO“ VZTAHU.....	208
PŘEHLEDOVÁ STUDIE: EFEKTIVITA SOUKROMÉHO DOUČOVÁNÍ	212
„NAŠE DÍTĚ DO ŠKOLY CHODIT NEBUDE“ ANEB MOTIVACE SOUČASNÝCH ČESKÝCH RODIN PRO VSTUP DO DOMÁČÍHO VZDĚLÁVÁNÍ.....	216

SEKCE 6

Učení žáků a studentů.....	220
DIALOGICKÉ VYUČOVÁNÍ: DOPADY INTERVENČNÍ STUDIE NA VZDĚLÁVACÍ VÝSLEDKY ŽÁKŮ.....	221
„ALE TO NEDÁVÁ SMYSL, DÍVEJ.“ PODOBY ŽÁKOVSKÉ DISKUSE BĚHEM SKUPINOVÉ PRÁCE.....	225
IDEÁLNÍ PODMÍNKY PRO PARTICIPACI VE VÝUCE OČIMA ŽÁKŮ.....	229
POROZUMĚNÍ ŘEČI PODOBENSTVÍ ŽÁKY NA KONCI ZÁKLADNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ.....	233

SEKCE 7

Technologie ve výchově a vzdělávání	237
VZDĚLÁVACÍ APLIKACE VE VÝUCE DĚJEPISU: ODEZVA STUDENTŮ NA WEBOVOU APLIKACI HISTORYLAB	238
VZDĚLÁVACÍ MATERIÁLY K VÝUCE O INTERNETU.....	242
DIGITÁLNÍ TECHNOLOGIE JAKO SOUČÁST RODINNÉ DYNAMIKY	248

SEKCE 8

Posterová sekce.....	251
VNÍMÁNÍ RODIČOVSKÝCH KOMPETENCÍ Z POHLEDU MATEK ZE SOCIÁLNĚ VYLOUČENÝCH LOKALIT.....	252
PŘEDMĚT „HRA NA KLAVÍR JAKO CLIL“: REPLIKACE NA ZÁKLADNÍ UMĚLECKÉ ŠKOLE TIŠNOV	256
GENDEROVÁ DIMENZE V OBSAHU VÝUKY A VÝZKUMU V NÁRODNÍCH POLITIKÁCH ČESKÉ REPUBLIKY A IRSKA SE ZAMĚŘENÍM NA TERCIÁLNÍ VZDĚLÁVÁNÍ	260
KDE VŠICHNI JSOU ANEBO PŘEDSTAVY ŽÁKŮ O VNITŘNÍ STAVBĚ LIDSKÉ HLAVY	264
REVIZE KURIKULA FYZIKY V KONTEXTU „VELKÝCH REVIZÍ“ RVP JAKO PŘÍKLAD TVORBY PŘEDMĚTOVÉHO KURIKULA.....	268
SROVNÁVACÍ ANALÝZA PARTICIPACE RODIČŮ VE ŠKOLSKÝCH RADÁCH V ČR A KANADĚ//SASKATCHEWAN	272
KAPACITA A NAPLNĚNOST VEŘEJNÝCH ZÁKLADNÍCH ŠKOL V ČESKU.....	276
POJETÍ VÝUKY GEOGRAFIE: OVĚŘOVÁNÍ EKOLOGICKÉ VALIDITY VÝZKUMNÉHO NÁSTROJE.....	280

POSTOJE A SELF-EFFICACY UČITELŮ ZÁKLADNÍCH ŠKOL VE VZTAHU K INKLUZIVNÍMU VZDĚLÁVÁNÍ: PSYCHOMETRICKÁ ANALÝZA ZAHRAŇIČNÍCH DOTAZNÍKŮ (AIS, ITICS, TEIP) A JEJICH ADAPTACE DO ČESKÉHO PROSTŘEDÍ	284
MANIPULACE V MULTI-LEVEL MARKETINGU	288
„POTŘEBUJEME VĚDĚT, JAK FUNGUJE INTERNET?“ POSTOJE A PREKONCEPTY ZAČÍNÁJÍCÍCH UČITELŮ 1. STUPNĚ ZŠ	291
ZAČLENĚNÍ GLOBÁLNÍCH TÉMAT DO PREGRADUÁLNÍ PŘÍPRAVY UČITELŮ	295
JAKÉ EXPERIMENTÁLNÍ AKTIVITY PREFERUJÍ STUDENTI, KTEŘÍ MAJÍ ZÁJEM O STUDIUM PŘÍRODNÍCH VĚD?	300

SEKCE 9

Sympozia	305
ADAPTACE UKRAJINSKÝCH ŽÁKŮ OČIMA ŘEDITELŮ A UČITELŮ ZÁKLADNÍCH ŠKOL	306
PŘÍČINY A VÝVOJ ŠKOLNÍ NEÚSPĚŠNOSTI NA 1. STUPNI ZŠ	322
MOŽNOSTI A MEZE PEDAGOGICKÉHO VÝZKUMU ANEB CO NÁM DOVOLUJÍ VÝZKUMNÉ NÁSTROJE?	338
SEBEREGULOVANÉ UČENÍ VYSOKOŠKOLSKÝCH STUDENTŮ V PROSTŘEDÍ E-LEARNINGU: POHLED MULTIMODÁLNÍ ANALYTIKY UČENÍ	354

REFORMA MATURITNÍ ZKOUŠKY NA STŘEDNÍCH PRŮMYSLOVÝCH ŠKOLÁCH V ČESKOSLOVENSKU V LETECH 1954–1958

REFORM OF THE MATURA EXAM IN SECONDARY INDUSTRIAL SCHOOLS IN CZECHOSLOVAKIA IN THE YEARS 1954–1958

Michal Šimáně¹

¹ Oddělení sociálních věd, Institut celoživotního vzdělávání, Mendelova univerzita v Brně, Brno

Abstrakt

Tématem příspěvku je prezentace jedné z dílčích reforem v oblasti středního odborného školství v socialistickém Československu. Konkrétně zachycuje proměnu, dočasné zrušení a znovuobnovení maturitní zkoušky na středních průmyslových školách v období let 1954–58. Příspěvek je založen na datech získaných studiem dobových pedagogických periodik, dobové legislativy a archivních pramenů uložených v Národním archivu v Praze a Archivu města Brna.

Klíčová slova: *maturitní zkouška, odborné školství, střední průmyslové školy, socialismus, Československo*

Abstract

The topic of the contribution is the presentation of one of the reforms in the field of secondary vocational education in socialist Czechoslovakia. Specifically, it captures the transformation, the temporary cancellation and reinstatement of the matura exam at secondary technical schools in the period 1954–58. The paper is based on data obtained from the study of contemporary pedagogical periodicals, contemporary legislation and archival sources stored in the National Archive and Brno City Archive.

Keywords: *matura exam, vocational education, secondary industrial schools, socialism, Czechoslovakia*

1 ÚVOD

Osudovým okamžikem pro dějiny Československa ve druhé polovině 20. století se stal únorový puč Komunistické strany Československa (KSČ) v roce 1948. Na dalších čtyřicet let KSČ ovlivňovala dění ve všech oblastech československé společnosti. Školství nevyjímaje (viz Zounek, Šimáně & Knotová, 2017).

2 TEORIE

Pod vlivem KSČ došlo např. k nové orientaci průmyslu. Z tradičního lehkého na těžké a hutní (McDermott, 2015; Olšáková & Janáč, 2018). To ovšem s sebou přineslo řadu problémů, které ovlivnily i podobu školství. Školy měly na základě komunistických zásad nejenom sloužit k přípravě nové generace „pracujícího lidu“ (Lunačarskij, 1982), ale zároveň v co nejkratší době připravit pracovníky, kteří v rozvíjejícím se průmyslu chyběli (Šimáně, 2023). Tyto požadavky stály i za mnohými změnami v oblasti československého školství v průběhu 50. let 20. století, které se silně dotkly zejména odborných škol.

3 METODOLOGIE VÝZKUMU

Cílem příspěvku je představit jednu z reforem, ke kterým během 50. let 20. století došlo v oblasti odborného školství. Konkrétně se jedná o proměnu, dočasné zrušení a znovuoobnovení maturitní zkoušky na středních průmyslových školách v období let 1954–58. Autor se pokouší zodpovědět následující otázky: Z jakých důvodů komunistický režim přistoupil ke změnám v otázkách maturity na těchto školách? Jakým způsobem tyto změny byly realizovány? Jakých výsledků dosáhly? Příspěvek je založen na datech získaných studiem dobových pedagogických periodik, dobové legislativy a archivních pramenů.

4 VÝSLEDKY

Výsledky výzkumu prozrazují, že k úpravám maturitních zkoušek na průmyslových školách v Československu na přelomu poloviny 50. let 20. století docházelo nesystematicky. Bez jakýkoliv širších diskusí. Pouhým rozhodnutím užšího vedení KSČ, která sledovala zejména plnění hospodářských plánů. I z těchto důvodů realizace samotných změn v oblasti maturitní zkoušky na středních průmyslových školách (zejména její zrušení) naznačila mnoho problémů, které v pod-

statě vedly k náhlému opuštění původních myšlenek a k návratu k téměř původní podobě, a dokonce k prvnímu systematictějšímu výzkumnému šetření mezi řediteli a učiteli středních odborných škol k tématu úprav maturitní zkoušky.

5 ZÁVĚRY A DISKUSE

Uchopení moci KSČ v roce 1948 předznamenalo proměnu československé společnosti. To se projevilo i v oblasti odborného školství, které se muselo vyrovnávat se zcela novými požadavky. „Přestavba“ společnosti (školství nevyjímaje), pod silným vlivem SSSR, byla ovšem doprovázena pro toto období typickým jevem – řadou ne zcela promyšlených zásahů (viz Swain & Swain, 1998). Zrušení a opětovné zavedení maturitní zkoušky na středních průmyslových školách v letech 1954–58 lze proto chápat i jako jeden z příkladů těchto nepromyšlených zásahů, či nekritického přejímání modelů ze SSSR.

PODĚKOVÁNÍ

Príspevek je dílčím výsledkem projektu Střední odborná škola v socialistickém Československu pohledem dějin každodennosti. Orálněhistorické rozhovory s učiteli (GA ČR, č. projektu 19-24776S). Autor děkuje za podporu.

6 LITERATURA

- Lunačarskij, A. V. (1982). *O vzdělání lidu*. Státní pedagogická knihovna.
- McDermott, K. (2015). *Communist Czechoslovakia, 1945–89*. Palgrave & MacMillan.
- Olšáková, D., & Janáč, J. (2018). *Kult jednoty: stalinský plán přetvoření přírody v Československu 1948–1964*. Academia.
- Swain, G., & Swain, N. (1998). *Eastern Europe since 1945*. MacMillan.
- Šimáně, M. (2023). Socialist Egalitarianism in Everyday Life of Secondary Technical Schools in Czechoslovakia during the Normalization Period (1969–89). *Communist and Post-Communist Studies*, 56(1), 129–151. <https://doi.org/10.1525/cpcs.2023.1798853>
- Zounek, J., Šimáně, M., & Knotová, D. (2017). *Normální život v nenormální době. Základní školy a jejich učitelé (nejen) v období normalizace*. Wolters Kluwer.

**Sborník příspěvků
XXXI. výroční konference
České asociace pedagogického výzkumu**

Pedagogický výzkum a proměny vzdělávání

Editoři: Roman Švaříček, Hana Voňková

Ve spolupráci s Českou asociací pedagogického výzkumu vydala
Masarykova univerzita, Žerotínovo nám. 617/9, 601 77 Brno

Návrh obálky a sazba: Reprocentrum, a.s., Blansko

1., elektronické vydání, 2023

ISBN 978-80-280-0359-3

